

УДК 342.9

Ольга Стукаленко,*канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та господарського права
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЙ «БУДІВНИЦТВО» ТА «КАПІТАЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО»

Стаття присвячена висвітленню сутності дефініцій «будівництво» та «капітальне будівництво». На основі вивчення наукової літератури з цього питання аналізуються основні підходи до інтерпретації сутності зазначених дефініцій в національній і закордонній науковій літературі та розкривається їх зміст. Автор сформулював висновки та пропозиції, які спрямовані на вдосконалення законодавства у сфері будівельної діяльності.

Ключові слова: дефініція, будівництво, капітальне будівництво, нормативно-правові акти, законодавство.

Постановка проблеми. Важливою умовою формування дієвого законодавства є дотримання певних умов при створенні нормативно-правових актів. До таких умов можливо віднести принцип застосування поняттєвого апарату, який відповідав би наступним критеріям: а) будь-яке правове явище визначається лише одним терміном; б) один термін – одне правове явище.

Недотримання цього принципу може призвести до невірному розумінню правових приписів, сутності правовідносин і до неоднозначного правозастосування правових норм юрисдикційними органами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною основою цієї статті є напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців. Осмисленню дефініцій «будівництво», «капітальне будівництво» присвячені роботи науковців О.О. Квасніцької, Є.Г. Комара, А.В. Матвійчука, І.М. Миронця, Ю.М. Сафонова, В.Г. Олюхи та інших. Роботи цих науковців є підґрунтям для подальшого вивчення зазначених питань.

Однак, незважаючи на широкий науковий та практичний інтерес, у сучасній літературі не приділено належної уваги комплексному аналізу категоріям «будівництво» та «капітальне будівництво».

Теоретичне та методологічне дослідження проблеми наукового розуміння дефініцій «будівництво», «капітальне будівництво» можливо лише у випадку, коли буде враховуватися специфіка та сутність цих явищ.

Також при створенні системи понять необхідно враховувати і систему логічної побудови. Кожний елемент цієї системи повинен отримати персональну назву, а також логічно вписуватися в уже наявну систему лексичних елементів мови, які застосовуються в національному законодавстві. Тому дефініція виконує в цьому сенсі певну функцію. З одного боку, вона є важливою складовою мови науки, а з іншого боку, вона фіксує стан наукових розробок, розуміння сутності явища в певний момент дійсності. Як приклад – ситуація неоднозначного розуміння дефініцій «будівництво» та «капітальне будівництво».

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів дефініцій «будівництво», «капітальне будівництво» в чинному законодавстві України. Для її досягнення передбачається вирішення таких завдань: а) проаналізувати основні підходи до інтерпретації сутності дефініцій «будівництво», «капітальне будівництво» в національній і закордонній науковій літературі; б) розкрити зміст дефініцій «будівництво», «капітальне будівництво».

Виклад основного матеріалу дослідження. У будь-якій сфері існує свій набір понять, категорій, дефініцій, які відображають певні процеси, явища, об'єкти дійсності. І через ці категорії розкривається сутність, зміст цих процесів, явищ, об'єктів тощо.

Аналізуючи значення дефініцій «будівництво», «капітальне будівництво», слід акцентувати увагу на синонімічному викорис-

танні у спеціальній літературі та чинному законодавстві термінів «капітальне будівництво» та «будівництво» [1; 2; 3; 4].

Так, «будівництво» у нормативно-правових актах тлумачиться як спорудження нового об'єкта, реконструкція, розширення, добудова, реставрація і ремонт об'єктів, виконання монтажних робіт [5]; повний комплекс діяльності щодо спорудження об'єктів [6]; усі види будівельних робіт, у тому числі капітальні, цивільне будівництво, монтаж та демонтаж будов і конструкцій [7]; складова частина комплексу робіт, пов'язаних зі створенням об'єкта архітектури [3]. Водночас низка нормативно-правових актів оперує насамперед правовою категорією «будівництво» та всіма процесами, які з ним пов'язані [8].

У зв'язку з цим деякі науковці наводять аргументи, що «будівництво» в цілому поглинає «капітальне будівництво», яке є лише його окремою складовою.

Звертаючись до поняття «будівництво», І.М. Миронець зазначає, що воно розуміється в декількох значеннях: як процес спорудження будівель; як галузь матеріального виробництва (створення підприємств, розширення, реконструкція та технічне переобладнання діючих підприємств та інших об'єктів виробничої та невиробничої сфери, капітальний ремонт будівельних об'єктів; як об'єкт будівництва, будови [9, с. 169]. Таким чином, він доводить, що будівництво у порівнянні з капітальним будівництвом є більш широкою категорією. Зазначене розуміння процесу будівництва охоплює правовідносини, які стосуються інтересів органів державної влади, юридичних осіб і громадян, породжуючи відносини «влада – підпорядкування».

Зазначений погляд підтримують Ю.М. Сафонов, В.Г. Євтеєва, акцентуючи увагу, що поняття «капітальне будівництво» значно ширше за поняття «галузь» і конкретніше, ніж «сфера діяльності», але водночас його необхідно розуміти у дещо вужчому значенні, ніж «будівництво». Доводячи зазначену точку зору, вони вказують на становлення поняття будівництва в різні історичні періоди, його закріплення в законодавстві, класифікаторах і юридичній літературі [10, с. 40, 44]. При цьому автори підтримують погляд на подальше законодавче закріплення поняття капітального будівництва як економічної категорії та складової окремих договірних відносин.

Слід зазначити, що поняття «капітальне будівництво» набуло свого поширення ще за радянської доби та часто підміняє розуміння будівництва взагалі, проте у більшості випадків використовується, щоб підкреслити значну вартість створення певних об'єктів,

необхідність здійснення капітальних вкладень [11, с. 16]. Тому в певних галузях права будівельне право розглядається як право капітального будівництва, у межах якого здебільшого зосереджуються норми господарського, цивільного та земельного права. Необхідно звернути увагу на таку ситуацію: окремі науковці вважають використання терміну «капітальне будівництво» пережитком радянського періоду [9, с. 168]. У жодному разі не підтримуючи зазначену точку зору, зазначимо про використання цього терміну в цивільному, господарському, фінансовому та земельному законодавстві. Наприклад, в межах Порядку державного фінансування капітального будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1764, капітальне будівництво визначається як процес створення нових, а також розширення, реконструкція, технічне переоснащення діючих підприємств, об'єктів виробничого та невиробничого призначення, пускових комплексів (з урахуванням проектних робіт, проведення торгів (тендерів) у будівництві, консервації, розконсервації об'єктів, утримання дирекції підприємств, що будуються, а також придбання технологічного обладнання, що не входить до кошторису об'єктів) [12].

Поряд з зазначеною позицією В.Г. Олюха визначає три точки зору на походження поняття капітального будівництва. Перша розглядає його як діяльність господарську, господарсько-виробничу, інвестиційно-господарську, спрямовану на зведення підприємств, будівель та споруд; друга отожднює з роботою; третя визначає його як галузь матеріального виробництва. Аналізуючи три зазначені точки зору на походження та визначення капітального будівництва, він визначає його як підгалузь будівельної галузі сфери матеріального виробництва. Як підтвердження визначено ряд ознак капітального будівництва: мета виконання будівельних робіт, суб'єкт договірних відносин, складність організаційних і технічних форм, особливості в правовому регулюванні, характер будівельних робіт, результат завершених будівельних робіт [13, с. 409–507]. Проведений аналіз походження поняття «капітальне будівництво» свідчить, що воно значно вужче, ніж «будівництво» в цілому, та є окремою складовою останнього. Варто зазначити, що використання «капітального будівництва» як правової категорії дасть можливість деталізувати складові будівельного права в цілому.

О.О. Квасніцька зазначає, що аналіз наукових праць та спеціальної літератури вказує на відсутність солідарності в отождненні понять «капітальне будівництво», «будівни-

цтво», «містобудівна діяльність». З метою деталізації зазначеної позиції вона дає різне тлумачення капітального будівництва залежно від галузі права: це самостійна галузь економіки; економіко-правова форма інвестування; процес створення чи спорудження об'єктів; управлінська діяльність; техніко-економічна категорія. Аналіз зазначених підходів зводиться до віднесення капітального будівництва (будівництва, будівельної діяльності) до предмета господарсько-правового регулювання, тому що він є галуззю економіки, а адміністративне право не має на меті регулювання економіки як такої [14, с. 414–421]. З цього приводу слід зазначити, що ця позиція має право на існування в частині лише міжгалузевого зв'язку капітального будівництва та його техніко-економічного тлумачення в межах глави 33 Господарського кодексу [15], де визначається специфіка договірних відносин підприємств в капітальному будівництві.

У зв'язку з цим можна говорити про доцільність використання терміну «капітальне будівництво» з відображенням у його наповненні лише окремого аспекту будівельної діяльності: економічного, господарського, договірного тощо.

Низка науковців виокремлюють саме управлінську складову будівництва як об'єкта адміністративно-правового регулювання, визначає його як урегульовану адміністративним законодавством управлінську діяльність у сфері будівництва, реконструкції, реставрації чи капітального ремонту, одним із суб'єктів якої є орган (посадова чи службова особа), наділений владно-розпорядчими повноваженнями. Особливістю зазначеного погляду на будівництво як галузі є виокремлення власного предмета та методу адміністративно-правового регулювання [16, с. 28].

Зазначену позицію підтримує низка науковців, визначаючи будівництво як об'єкт адміністративно-правового регулювання та розуміючи його в прикладному і просторовому тлумаченні. У зміст сфери будівництва включаються різні види економічної діяльності, пов'язані з проектуванням, проведенням інженерних вишукувань, зведенням будівель і споруд, а також з іншими видами діяльності, спрямованими на створення об'єктів нерухомості (прикладне тлумачення). Різноманіття видів будівельної діяльності та суб'єктів владних повноважень, які беруть у ній участь, зумовлює специфіку будівельного комплексу. У зміст зазначеного поняття включаються суспільні відносини, що формуються під впливом відповідних управлінських, координаційних, наглядових та інших повноважень органів виконавчої влади (просторове тлумачення) [17, с. 6–7].

Висновки

Таким чином, поняття «капітального будівництва», на відміну від «будівництва», здебільшого використовується як економічна категорія, а у правовому полі – з позиції урегулювання договірних взаємовідносин (Цивільний кодекс, Господарський кодекс). Порівнюючи його з відповідною галуззю будівництва, слід зазначити, що воно набуло більшого поширення як в спеціальній літературі, так і в нормативно-правових актах. У зв'язку з цим надалі доцільно оперувати категорією «будівельна галузь» та її нормативно-правовою базою, що зосереджена в межах будівельного права. Отримані в ході дослідження дані важливі для подальшого розвитку теорії будівельного права.

Список використаних джерел

1. Комар Є.Г. Проблема визначення терміна «капітальне будівництво» у рамках вітчизняного господарського законодавства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.legalactivity.com.ua/index.php/index.php?option=com_content&view=article&id=643%3A071013-23&catid=81%3A4-1013&Itemid=100&lang=ru.
2. Про основи містобудування : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2780-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2780-12>.
3. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20 травня 1999 р. № 687-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/687-14>.
4. Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду : Закон України від 22 грудня 2006 р. № 525-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 10. – Ст. 88.
5. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти» : Наказ Міністерства фінансів України від 28 квітня 2001 р. № 205.
6. Про затвердження Загальних положень безпеки атомних станцій : Наказ Державного комітету ядерного регулювання України від 19 листопада 2007 р. № 162 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0056-08>.
7. Рекомендація щодо безпеки та гігієни праці у будівництві № 175 : Міжнародне законодавство про охорону праці, Конвенції та рекомендації МОП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_094.
8. Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 461 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/461-2011-p>.
9. Миронець І.М. Поняття будівництва і капітального будівництва / І.М. Миронець // Вісник господарського судочинства. – № 3. – 2009. – С. 167–171.
10. Сафонов Ю.М. Капітальне будівництво як економічна категорія / Ю.М. Сафонов // Економічна теорія та історія економічної думки. – 2014. – Вип. I (53). – С. 37-45.

11. Матвійчук А.В. Контрольні провадження у галузі будівництва : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / А.В. Матвійчук. – Х., 2010. – 215 с.

12. Порядок державного фінансування капітального будівництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1764 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1764-2001-p>.

13. Олюха В.Г. Поняття та форми капітального будівництва / В.Г. Олюха // Наукові праці НУ ОЮА. – 2013. – Том. 2. – С. 499–507.

14. Квасніцька О.О. Сутність будівельної діяльності : теоретичний підхід / О.О. Квасніцька // На-

укові праці НУ ОЮА. – 2013. – Том. 2. – С. 413–423.

15. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

16. Ромасько В.О. Державний контроль у сфері будівництва: адміністративно-правові засади : дис. ... кандидата юрид. наук : спец. 12.00.07 / В.О. Ромасько. – Х., 2010. – 196 с.

17. Кузнецова С.А. Адміністративно-правове регулювання в сфері будівництва : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Адміністративне право, фінансове право, інформаційне право» / С.А. Кузнецова. – М., 2003. – 24 с.

Статья посвящена освещению сущности дефиниций «строительство» и «капитальное строительство». На основании изучения научной литературы по данному вопросу анализируются основные подходы к интерпретации сущности указанных дефиниций в национальной и иностранной научной литературе, а также раскрывается их содержание. Автор сформулировал выводы и предложения, которые направлены на совершенствование законодательства в сфере строительной деятельности.

Ключевые слова: дефиниция, строительство, капитальное строительство, нормативно-правовые акты, законодательство.

The article is devoted to coverage of entity definitions of “construction” and “capital construction”. Based on the study of the scientific literature on the subject, analyzes the main approaches to the interpretation of the essence of definitions in national and foreign scientific literature, as well as the contents disclosed. The author formulated the conclusions and proposals that are aimed at improving legislation in the sphere of construction activity.

Key words: definition, construction, capital construction, legal acts, legislation.

